

Verdiepingsdocument

Ruimte voor Visserij in de Noordzee vol Windmolens

De Nederlandse Visserijsector
3 juni 2019

Den Helder, 3 juni 2019

Overkoepelende kottierorganisatie VisNed heeft dit verdiepingsdocument opgesteld als penvoerder voor PO Redersvereniging voor de Zeevisserij, Vereniging NetVISwerk, PO Delta Zuid, PO Urk, PO West, PO Wieringen, PO Texel, De Nederlandse Vissersbond, Garnalenvissersbond, Vissersvereniging Hulp in Nood en Vissersvereniging Ons Belang, hierna te noemen de 'visiepartners'.

Inhoud

Inleiding	4
Standpunten	5
Partnerinbreng discussie ruimtelijke vraagstukken	6
De internationale Noordzee	6
Communicatievoorwaarden wind op zee	7
Verplaatsen van windparken.....	8
Varen in windparken	11
Vissen in windparken	11
Gesleepte tuigen	11
Vaste vistuigen	12
Samenvatting.....	12
Inbreng discussie ruimtelijke vraagstukken	12
Voorzorgsprincipe wind op zee	13
Transitiefonds.....	13
Achtergrond 1 Begrijpen van het sentiment in de visserij	14
Achtergrond 2 Prioritering gebieden: geen onwil maar onmogelijkheid.....	16
Achtergrond 3 Bevisbaar gebied versus ‘valse ruimte’	22
Valse ruimte: verkeersscheidingsstelsel en de ruimte ertussen	22
Natuurbeleid.....	24
Kabels	24
Bijlage 1 ICES indeling Noordzee	25
Bijlage 2 Kaart NCP	26
Bronnen	27

Inleiding

Eind 2018 hebben tien visserijorganisaties de handen ineengeslagen om te komen tot een gezamenlijke visie op de toekomst van de visserij, met oog op de uitrol van enorme windparken op zee. Dit heeft geleid tot het visiedocument 'Ruimte voor visserij in de Noordzee vol windmolens'.

Intussen is de groep organisaties die deze visie onderschrijft uitgebreid en vertegenwoordigen de visiepartners 100% van de aanvoerwaarde van de Nederlandse visserijsector met een grote diversiteit aan bedrijfsgroottes. Van éénmansbedrijven of man-vrouw maatschappen, tot familiebedrijven in de kottersector waar 10 gezinnen direct van afhankelijk zijn en rederijen met tien, tot honderden werknemers in loondienst.

Deze diversiteit aan familiebedrijven is de kracht van de samenwerking binnen de Nederlandse visserijsector. Door optimaal gebruik te maken van die diversiteit, kan er voor verschillende soorten bedrijven een verschillend perspectief uitgetekend worden in de Noordzee van de toekomst, een Noordzee vol windmolens. Wel moet er voor ogen gehouden worden dat het toekomstperspectief dat enkele bedrijven zullen zien in visserij in de windparken, veelal geen alternatief is voor de bedrijven en hun bemanningen die moeten wijken voor de parken. De bedrijven die ruimte moeten maken, zijn vaak de familiebedrijven waarvan 6 tot 10 families afhankelijk zijn, van gezinnen van bemanningsleden tot de grootouders die soms nog financieel betrokken zijn.

Het visiedocument markeerde voor de visserijsector het beginmoment van het OFL-traject op weg naar een "Noordzeeakkoord". Gedurende dat traject zijn vragen gesteld over achtergronden, feiten en gegevens over de visserij. Dit verdiepingsdocument is aanvullend op de visie 'Ruimte voor visserij in de Noordzee vol windmolens' en levert daarmee een bijdrage aan het proces om te komen tot een gedragen Noordzeeakkoord.

Standpunten

De visserij moet een vloot krijgen die qua aard en omvang past bij de veranderde omstandigheden. Daarom wordt een goed gevuld transitiefonds bepleit, dat voor de visserij voorziet in twee onderdelen die nodig zijn om een rendabele en duurzame visserijsector te behouden ondanks de grootschalige uitrol van wind op zee:

Toekomstperspectief

Voor bedrijven die willen doorgaan zal perspectief geboden moeten worden in de vorm van een maatschappelijk breed gedragen toekomstvisie, mogelijkheden voor innovatie en financiële ondersteuning voor het ontwikkelen, ombouwen en aanschaffen van middelen en materialen die bijdragen aan een vloot die duurzaam, flexibel en liefst emissieloos kan opereren. Dit betekent ook rekening houden met verdringingseffecten en maatwerk voor de verschillende vlootsegmenten. Daarnaast moeten er voorzieningen getroffen worden voor veranderingen in de faciliteiten aan wal, die door een kleinere sector gedragen zullen moeten worden.

Regeling voor gedwongen stoppers

Een gedwongen (substantiële) inkrimping van de vloot is noodzakelijk om te voorkomen dat er plaatselijk een te hoge visserijdruk ontstaat. Er dient een regeling te komen om tegemoet te komen aan bedrijven die moeten stoppen. Ook zal er, om werkgelegenheid en leefbaarheid in visserijgemeenschappen te waarborgen, een vorm van sociaal beleid ontwikkeld moeten worden gericht op omscholing en arbeidsbemiddeling.

Voor de Zuidelijke Noordzee (zie bijlage 1, gebied 4C) geldt dat de grenzen waar het gaat om veiligheid, bereikbaarheid van havens en ruimte voor visserij bereikt zijn. De ruimte voor visserij is hier met de huidige plannen dusdanig beperkt dat er op korte termijn sprake zal zijn van verdringing van visserijactiviteit, potentieel onveilige situaties en slechte bereikbaarheid van visserijhavens.

Door de locatie van huidige aangewezen windgebieden wordt de visserij buitenproportioneel, maar vooral ook onnodig hard geraakt. **Het verplaatsen van (delen van) de nu aangewezen gebieden zou zowel de visserij als de veiligheid op zee ten goede komen.** De visiepartners pleiten daarom voor verplaatsing van Hollandse Kust Noordwest en Zuidwest naar een gebied ten Noordwesten van Texel, binnen de zogeheten Scholbox. Hiervoor kan het nodig zijn dat Defensie de ingenomen positie dat het vrijgeven van het oefengebied EHD 42 onmogelijk is verlaat. Ook zien de visiepartners kansen om IJmuiden Ver te verplaatsen naar een gebied ten Noorden van de huidige locatie, waardoor belangrijk tongbestekken worden ontzien. Het is belangrijk om op te merken dat het gaat om verplaatsing van bestaande locaties en **de nu aangewezen gebieden (Hollandse Kust Noordwest, Zuidwest en IJmuiden Ver) in dit geval komen te vervallen en vrijkomen én vrij blijven voor visserijactiviteiten.**

Single-use gebruik op de Noordzee vol windmolens is geen optie. Het combineren van windparken met andere functies en verbeteropgaves voor natuur, met duidelijk geformuleerde en meetbare natuurdoelstellingen, is dat wel.

Het **voorzorgsprincipe wordt onvoldoende gehanteerd bij de uitrol van wind op zee.** Er zijn grote zorgen over ecologische en klimatologische impact. De visiepartners pleiten voor een 'bij twijfel niet inhalen' aanpak, waarbij zorgvuldig onderzoek voorafgaat aan een 'go / no go' moment.

In dit verdiepingsdocument worden bovenstaande standpunten nader toegelicht, mede aan de hand van uitspraken vanuit onze achterban die wij in dit document in de juiste context plaatsen.

Partnerinbreng discussie ruimtelijke vraagstukken

In dit hoofdstuk worden de primaire standpunten ten aanzien van het ruimtelijke vraagstuk beschreven. Het dient daarmee als insteek voor de gesprekken in de verdiepende fase van het OFL-traject om te komen tot een Noordzeeakkoord, waarbij met name de indeling van de Noordzee ter discussie staat.

De internationale Noordzee

De Nederlandse Noordzee bestaat slechts op (zee)kaarten, op het water is er sprake van één onverdeelde Noordzee. Vissers maken bij de keuze van hun visgronden geen onderscheid tussen de verschillende nationale EEZ.

Visserijbeleid is Europees beleid met directe werking in de lidstaten. Ruimtelijke Ordening op zee daarentegen kent een Europese kaderrichtlijn, maar is nationaal geregeld. Hier botsen twee verschillend georganiseerde beleidsvelden met elkaar en met de visserijsector.

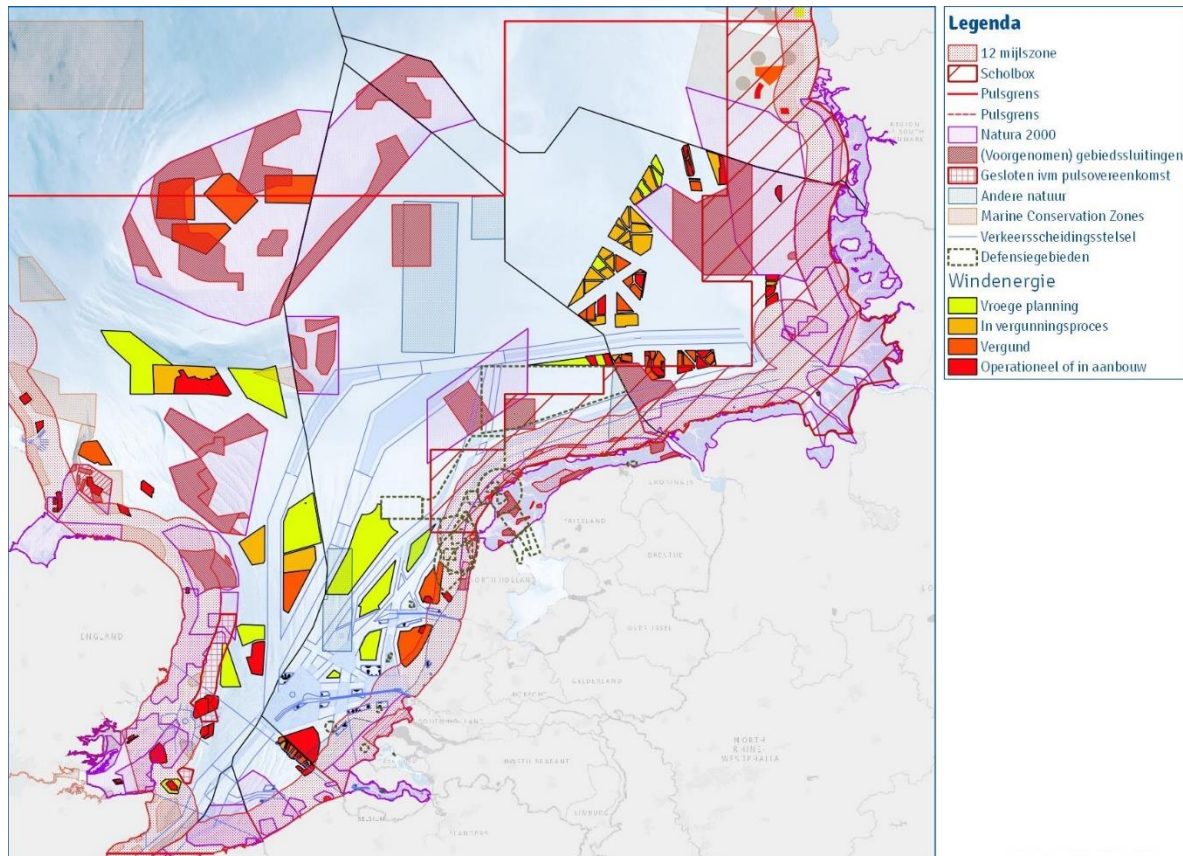
De visserij kent een **nomadisch karakter**, er is sprake van **seizoensgebonden** verplaatsing van vissoorten, schaal- en schelpdieren. Zo zwemt tong (*Solea solea*) in de wintermaanden dicht op de kust en trekt in het voorjaar meer naar diepere wateren. Garnalen (*Crangon crangon*) doen het tegenovergestelde. Ook heeft de visser te maken met vissen die specifieke paaigebieden hebben, of bijvoorbeeld seizoenen kennen waarin de doelsoort, bijvoorbeeld schol (*Pleuronectes platessa*) kuitziek is en dus minder opbrengt en het dus interessanter is je op een andere doelsoort (en een ander gebied) te richten. Maar ook zijn er ruimtelijke aspecten: langoustines (*Nephrops norvegicus*) komen specifiek voor in keileemafzettingen zoals bijv. de Botney Cut. Verderop in dit verdiepingsdocument wordt toelichting gegeven op de problemen waar de visserijsector mee kampt, wanneer gevraagd wordt om gebieden aan te wijzen van 'groot' of van 'minder groot' belang, zoals de andere sectoren dat wel kunnen. Door de verschillen in visgebieden, naargelang doelsoort en methodes, is er geen sprake van 'visgronden' en gebieden waar niet wordt gevist. Zie voor uitgebreidere toelichting Achtergrond 2.

De kaart die gebruikt wordt door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (Bijlage 2) geeft het Nederlands Continentaal Plat (NCP) weer. Dit is ook het gebied waar het OFL-traject om te komen tot een Noordzeeakkoord betrekking op heeft. Voor onze vissers geldt dat zij niet enkel actief zijn op het NCP, maar actief zijn op de Europese Noordzee, het gebied dat zich van Zuid tot Noord uitstrekt van Frankrijk tot Noorwegen en van het Verenigd Koninkrijk in het Westen tot Deense wateren in het Oosten. Dit gebied is te zien op afbeelding 1.

Hoewel in het OFL-traject exclusief en beperkt gekeken wordt naar het NCP, is de problematiek van het gebrek aan ruimte voor onze vissers breder dan alleen de Nederlandse wateren. In Britse wateren worden windparken en gesloten gebieden gepland, evenals voor de Belgische kust en in Duitse wateren. Dit is goed te zien in afbeelding 2. Hoewel het toekomstige Noordzeeakkoord geen betrekking heeft op buitenlandse wateren, moet er wel rekening gehouden worden met eventuele impact van de aanleg van windparken in aangrenzende wateren. Enerzijds omdat dit de ruimte van de Nederlandse vissers ook beperkt, anderzijds omdat buitenlandse vissers (net als onze leden) op zoek moeten naar andere visgronden en zo ook op het NCP de visserij-intensiteit zou kunnen toenemen (ondanks compenserende maatregelen aan Nederlandse zijde).

De exclusieve focus van beleid voor Ruimtelijke Ordening (Wind op Zee en Natuur) op het NCP wringt dus per definitie met ordening van visserijactiviteiten.

De gebieden die zijn aangewezen voor Wind op Zee raken de visserij onnodig hard doordat ze gepland worden op belangrijke visgronden (zie afbeelding 6 en 7) – maar ook vanwege het feit dat ze versnipperd gelokaliseerd zijn tussen vaarroutes en andere reeds geclaimde gebieden. Met oog op de Brexit wordt het gebied voor de Nederlandse kust wellicht op korte termijn belangrijker voor de tongvangst, mocht het Verenigd Koninkrijk op Britse wateren beperkingen instellen. Het OFL-traject biedt voor de visiepartners kansen om input te leveren op de plannen en alternatieven aan te dragen, waarbij de impact op de visserij in combinatie met goede compensatie dusdanig gemitigeerd kan worden, dat er toekomstperspectief voor de resterende vloot gecreëerd kan worden.

Afbeelding 1 Noordzee internationaal, bron: VisNed, 2019

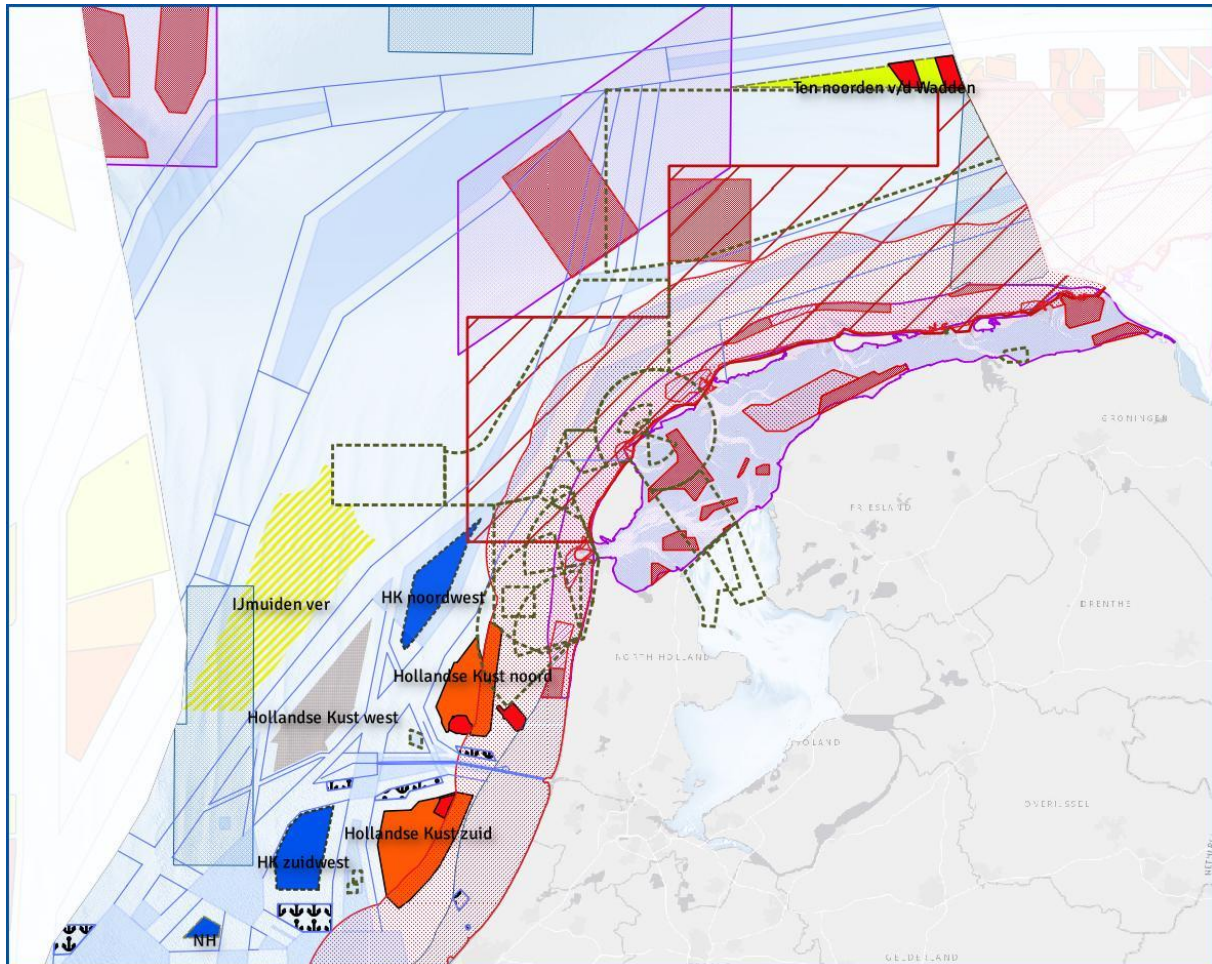
Om de diverse standpunten toe te lichten, gebruiken de visiepartners in dit document op maat gemaakte kaarten, waarbij soms gebruiksfuncties in het belang van de overzichtelijkheid zijn weggelaten.

Communicatievoorwaarden wind op zee

Vanuit de visiepartners is aangegeven dat er momenteel geen uniforme afspraken zijn over communicatievoorwaarden omtrent de activiteiten gekoppeld aan de aanleg van windparken op zee. Dit houdt in dat de informatievoorziening aan vissers over geplande activiteiten op vrijwillige basis en naar eigen inzicht plaatsvindt. Vissers komen hierdoor regelmatig voor onverwachte verassingen te staan, wanneer gebieden op korte termijn niet, of minder toegankelijk worden in verband met bijvoorbeeld de aanleg van kabels. In het Verenigd Koninkrijk wordt gewerkt met Fisheries Liaison Plans. Deze vorm van informatievoorziening wordt nu als ‘best-practice’ toegepast bij de aanleg van windpark Borssele. Een soortgelijk plan zou verplicht gesteld kunnen worden.

Verplaatsen van windparken

Als we kijken naar het NCP en de aangewezen windgebieden (afbeelding 2) dan zijn Hollandse Kust Noord en Hollandse Kust Zuid (oranje) al verkaveld en is er een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor Hollandse Kust West (grijs). IJmuiden Ver (geel gearceerd) is minder ver in procedure. Voor zowel Hollandse Kust Zuidwest en Hollandse Kust Noordwest (blauw), geldt dat er nog geen invulling is aan bestemming, anders dan dat het een aangewezen windgebied is.

Afbeelding 2 Basisoverzicht aangewezen windgebieden, bron: VisNed 2019

Alle aangewezen windgebieden (geel, grijs, oranje en blauw) liggen tussen de vaarroutes in en beperken daardoor de visserijmogelijkheden in de vaarroutes. Daarnaast zorgen zij voor een verhoogd veiligheidsrisico vergelijkbaar met het vol zetten van de middenberm en vluchtstrook van de snelweg met bomen. De 'visruimte' die overblijft tussen en rondom de windparken, wordt door beperking van manoeuvreerruimte en veiligheidsrisico's de facto onbevisbaar en is te categoriseren als 'valse ruimte', zie voor toelichting Achtergrond 3.

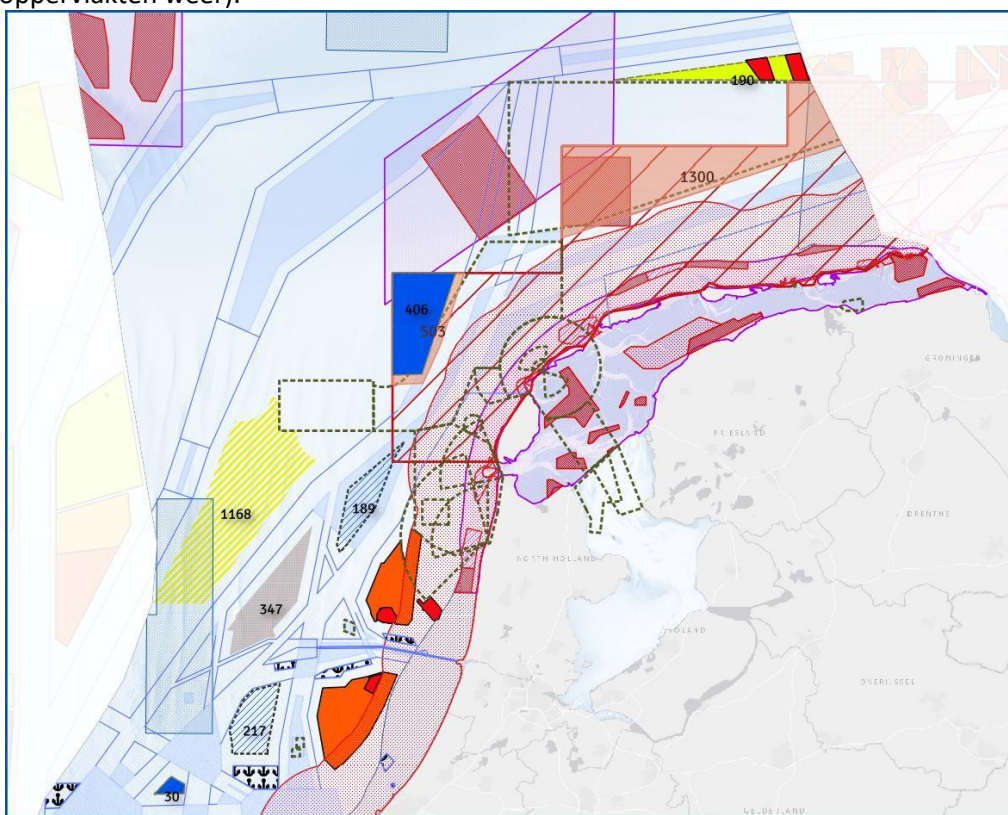
De versnippering van ruimtelijk gebruik zoals deze nu is, is onwenselijk. De visserij raakt hierdoor niet alleen de aangewezen ruimte kwijt, maar vaak ook de ruimte eromheen doordat de visser geen goede treklijnen meer kan maken (de 'route' van het uitzetten van het net tot het binnenhalen van het net). In de meest wenselijke situatie zou het Noordzeeakkoord mogelijkheden bieden voor een algehele herverdeling van wind- en andere gesloten gebieden, maar de visiepartners realiseren zich dat het goed (her)verdelen van ruimte op zee is ingehaald door het feit dat er het afgelopen decennium gebouwd en verdeeld is zonder onderliggend masterplan en zonder betrokkenheid van de visserijsector.

Vanwege de verschillende stadia van besluitvorming waarin de verschillende parken zich bevinden, zouden de visiepartners graag zien dat Hollandse Kust Zuidwest en Noordwest (blauw) verplaatst worden. Er zijn kansen om deze windgebieden te verplaatsen naar locaties die de visserij minder hard raken. Het mitigeren van impact ontstaat enerzijds vanwege de ruimte die vrijkomt op de locaties zelf (belangrijke visgronden), maar ook omdat het verplaatsen naar locaties verder van de vaarroutes de mogelijkheden voor visserij in en rond de vaarroutes vergroot.

In de Zuidelijke Noordzee (ICES-gebied 4C, bijlage 1) is er met de huidige vlootomvang en activiteit geen mogelijkheid meer voor additionele ruimtelijke claims (zij het wind of wat anders), bovenop de huidige claims. Het huidige gebruik is dusdanig intensief dat er al meer visgronden verloren zijn gegaan dan dat duurzaam opgevangen kan worden door verplaatsing en ook zijn de visserijhavens met de huidige uitrol nu al behoorlijk beperkt bereikbaar.

Het eerste alternatieve gebied waarheen windparken verplaatst zouden kunnen worden, ligt in het gebied wat bekend staat als de Scholbox. Dit is in fase 1 van het OFL-traject ook aangegeven in het Visiedocument 'Ruimte voor visserij op de Noordzee vol windmolens'.

De Scholbox is een voor visserij deels gesloten gebied, dat begin jaren '90 is ingesteld ter bescherming van jonge schol. Het is gesloten voor vissersschepen met meer dan 300pk en is daarmee ontoegankelijk voor de grotere puls en boomkorvloot. Grote twinrigschepen mogen enkel onder specifieke technische maatregelen in de Scholbox vissen. Ondanks sluiting voor de visserij is de biomassa in het gebied enorm afgenomen (Beare *et al*, 2013). Het is zelfs mogelijk dat de sluiting voor de vissersschepen bijgedragen heeft aan de afname van schol in het gebied (Hiddink *et al*, 2008). Het gebied is op afbeelding 2 ten noorden van de Waddeneilanden aangegeven met grove rode diagonale arcering (de cijfers geven de oppervlakten weer).

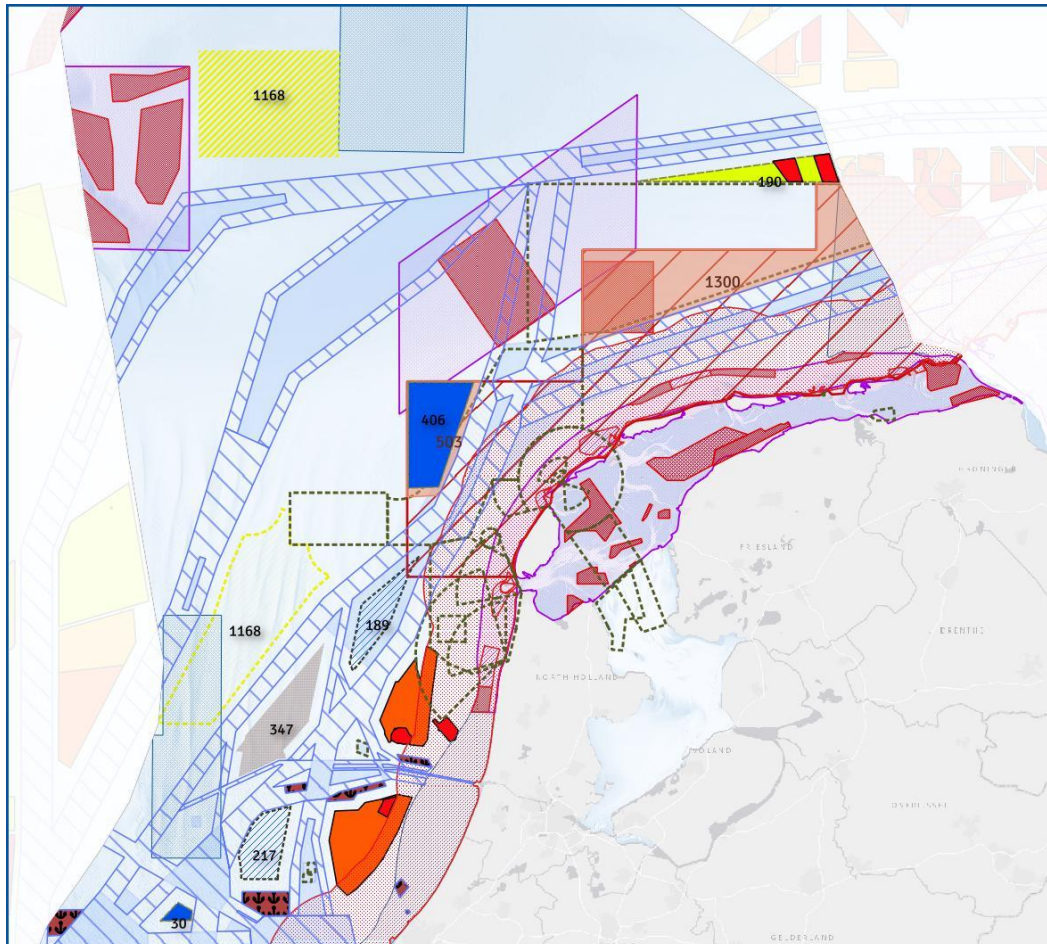

Afbeelding 3 Alternatief voor Hollandse Kust Zuidwest en Hollandse Kust Noordwest (blauw) in de Scholbox.

In de Scholbox mag er dus wel met kleinere schepen, o.a. op garnalen, worden gevist. Er zijn echter gebieden in de Scholbox, die ook door de garnalenvloot minder vaak bevist worden.

Dit zijn de gebieden ten Noorden van de zuidelijke scheepvaartroute die door de Scholbox loopt. Hier zit een overlap in met een oefengebied van Defensie in het Oostelijke deel. In het Westelijke puntje (afbeelding 3) is voldoende ruimte voor de geplande windgebieden Hollandse Kust Zuidwest en Noordwest. Daar is 503km² beschikbaar, het te verplaatsen gebied is 406km².

Door Hollandse Kust Zuidwest en Hollandse Kust Noordwest te verplaatsen wordt ruimte vrij gespeeld, waardoor in elk geval de scheepvaartroutes minder gevaarlijk en zo ook bevisbaarder blijven (belangrijke visgronden voor tong).

Afbeelding 4 Voorstel verplaatsing IJmuiden Ver (en Hollandse Kust Noordwest en Zuidwest), totaalbeeld

Naast verplaatsing van Hollandse Kust Noordwest en Zuidwest naar de Scholbox, zien de visiepartners kansen voor verplaatsing van IJmuiden Ver naar een gebied in de Noordelijke Noordzee (ICES-gebied 4B, bijlage 1). Er is consensus over het beeld dat de meerderheid van de visserijondernemers daar weinig last van heeft. Hiermee komt de Zuidelijke Noordzee minder onder druk te staan.

Ook zou een alternatieve locatie ten Noorden van de huidige locaties wellicht het rendement van de parken kunnen verhogen doordat er minder wind afgevangen wordt, waarbij er toegewerkt kan worden naar parken met hogere efficiëntie en dus minder ruimtebeslag.

Als alternatief, ook met het oog op verdere uitbreiding in de periode na 2030, is gekeken naar het gebied in de Scholbox benoorden de Waddeneilanden (1300km²). Dit gebied is thans nog in gebruik als defensie oefengebied EHD 42.

Varen in windparken

Doorvaarbaarheid van windparken is een vereiste om optimale bereikbaarheid van zowel visgronden als havens te kunnen blijven garanderen. Hiervoor is vrije ruimte nodig (met betrokkenheid van de visserij ten aanzien van locatie) die de (toekomstige) windparken doorkruisen.

Doorvaarbaarheid van windparken kan op verschillende manieren benaderd worden: 1) volledig vrije doorvaarbaarheid, 2) veilige doorvaarbaarheid in 'alleyways' die in het ontwerp van parken worden 'vrijgehouden' en 3) transfer 'lanes' tussen windparken die geen onderdeel van de parken zijn.

Onbeperkte doorvaarbaarheid zou mogelijk moeten zijn voor vissersschepen tot 46 meter, maar het creëren van veilige 'alleyways' is nog belangrijker. Door een juiste keuze van die 'alleyways' zal van willekeurige (vrije) doorvaart veel minder sprake zijn.

Vissen in windparken

Een eerste voorwaarde om te kunnen vissen in een windpark is dat er vis, schaal- en schelpdieren zijn. Hoewel dit een open deur lijkt, is het nog allerm minst zeker dat doelsoorten zich in windparken willen en kunnen begeven. In WOZEP, het ecologische onderzoeksprogramma, wordt geen onderzoek gedaan naar het effect van Wind op Zee op commercieel interessante vissoorten. Een onbegrijpelijk manco in het onderzoek, zeker daar er sterke aanwijzingen zijn dat de aanleg van windparken significante effecten kunnen hebben op sedimentatie en stromingen (Boon *et al*, '2019). Een terechte vraag vanuit de visiepartners is hoe omgegaan wordt met compensatie, wanneer blijkt dat windparken op termijn een dusdanig effect hebben op de visbestanden dat de Total Allowable Catches (en daaruit volgende quota) hierdoor negatief beïnvloed worden.

Gesleepte tuigen

Er wordt gesproken over doorvisbaarheid van windparken, waarbij er voor alle vormen van visserij geldt dat **verzekerbareid van de aansprakelijkheid voor schade een primaire vereiste** is. Die moet op een zodanige manier geregeld zijn en blijven, dat vissers die in windparken actief zijn verzekerd kunnen worden. Verzekerbareid moet niet alleen **langjarig haalbaar** zijn, maar het betekent ook dat de **premies betaalbaar** blijven.

Voor de visserij in het algemeen kan geen uitspraak gedaan worden of er een kans is om rendabel te kunnen vissen in een windpark. Dat verschilt per segment. De enige manier om hier uitspraken over te kunnen doen, is door een **geïnformeerde discussie** te voeren, waarbij vooraf gekeken moet worden naar de opties door middel van pilots op zee en nautische simulatietesten.

Voor de kotters met gesleept demersaal vistuig (bodemvisserij) zijn er technisch enkel mogelijkheden wanneer de parken dusdanig ruim worden opgezet dat er veilig doorheen gevist kan worden en wanneer kabels voldoende ingegraven zijn. Kabels zullen te allen tijde en gegarandeerd minimaal bedekt moeten zijn met 1 meter sediment, ook na een storm van windkracht 11. Primair is het standpunt van de demersale visserij met gesleept tuig (garnalenvisserij, platvis met boomkor of twinrig) dat het **vissen met de huidige vissersschepen met de huidige demersale gesleepte vistuigen in de bestaande windparken op de korte termijn geen wenselijke, veilige en daarmee geen haalbare optie is. Hiervoor zal dus gecompenseerd moeten worden.** Of dit op de lange termijn wel mogelijk is, is afhankelijk van innovaties en moet blijken uit gedegen onderzoek en simulaties.

Voor de pelagische visserij met gesleepte tuigen geldt voornamelijk hetzelfde als voor demersale visserij: er kan pas uitspraak gedaan worden over mogelijkheden wanneer hier voldoende onderzoek naar gedaan is en risico's verzekerbareid zijn. Ook hier geldt, dat de aanwezigheid van vis in windparken als vanzelfsprekend een vereiste is, waar tot dusver geen sluitend onderzoek naar is gedaan.

Een belangrijk gegeven is dat er nu al uit de praktijk geluiden klinken dat de premies van verzekeringen voor de visserij soms met wel tientallen procenten tegelijk omhoog gaan, in verband met toegenomen nautische risico's gekoppeld aan onder meer wind op zee en andere ruimtelijke beperkingen.

Vaste vistuigen

Voor (passieve) visserij met vaste vistuigen geldt dat er waarschijnlijk (mits verzekeraar) wel opties zijn, hoewel de vraag is in hoeverre windparkexploitanten hierin willen mee gaan. Er zullen afspraken gemaakt moeten worden over waar en hoe vistuigen geplaatst mogen worden en hoe de windparken zo ontworpen kunnen worden dat ze ruimte bieden voor zowel tuigen als manoeuvreerruimte voor de schepen. Er moet echter blijvend benadrukt worden dat **deze vorm van visserij geen alternatief is voor het verlies aan ruimte van de schepen die verdrongen worden door de komst van windparken**. Bedrijven die met vaste vistuigen (netten, korven, manden, kooien) vissen, zijn op dit moment níet actief in de windgebieden en kennen een andere bedrijfsstructuur en verdienmodel en bieden minder werkgelegenheid dan een kotter met gesleepte vistuig.

Samenvatting

Inbreng discussie ruimtelijke vraagstukken

Op basis van de actuele situatie en beschikbare kennis zou er ingezet moeten worden op zo compact mogelijke windparken met daarin corridors die in overleg met de visserijsector worden gepland, waarbij er mogelijkheden zijn om (mits verzekeraarheid gegarandeerd is) met vaste vistuigen te vissen. Sleepnetvisserij in windparken is met de huidige vloot en op korte termijn geen reële optie, waarbij zowel het verzekeringsaspect, het veiligheidsaspect en de zorgen over de aanwezigheid van doelsoorten in windparken meespelen. Voor gesleepte visserij dienen windparken als 'gesloten gebied' beschouwd te worden, waarbij ze aangemerkt kunnen worden als beschermde natuur, met meetbare en gemonitorde natuurdoelen.

Het verplaatsen van nog niet ingeplande windparken Hollandse Kust Noordwest en Zuidwest naar een gebied ten Noordwesten van Texel, binnen de Scholbox biedt iets meer ademruimte voor de visserij, ontziet tongbestekken en speelt meer ruimte vrij om te vissen in verkeersscheidingsstelsels. Versnippering van windparken leidt alleen maar tot een nog groter veiligheidsrisico op zee. Daarnaast zien de visiepartners kansen voor het verplaatsen van IJmuiden Ver naar de Noordelijke Noordzee, wat sowieso de tongvisserij en wellicht het rendement van het windpark ten goede zou komen. Voorwaarde voor verplaatsingen is wel dat de huidige aangewezen gebieden vrijkomen en vrij blijven voor visserij.

Het ruimtebeslag in de Zuidelijke Noordzee (ICES-gebied 4C) heeft absoluut een maximum bereikt. Hier worden de visserij en de lokale gemeenschappen nu al buitenproportioneel geraakt en daar is dan ook zeker geen ruimte voor meer piketpalen. Voor de verdere toekomst moet de focus liggen op het Noordoostelijke deel van het NCP, met name gebieden met de minste visserijactiviteit

Het daar waar mogelijk combineren van natuur en windparken is nodig, zeker gezien het feit dat de sector momenteel nog weinig heil ziet in het combineren van wind met bodemvisserij met gesleept tuig. Single-use natuur is geen optie op de volle zee. Het idee van 'visakkers' is door de grootschalige uitrol van Wind op Zee achterhaald.

Vorzorgsprincipe wind op zee

Naast inbreng in de ruimtelijke vraagstukken, willen de partners ook inbreng leveren in het proces, waarbij met name de zorgen over de impact van wind op zee op de onderwaternatuur en -structuur niet vaak genoeg benadrukt kunnen worden. Deze zorgen worden breed gedeeld met de natuurorganisaties en bevestigd in de voorlopige onderzoeksresultaten. Het effect van de bouw en ingebruikname van windparken op commerciële vissoorten wordt niet onderzocht in WOZEP.

Datzelfde geldt overigens voor zandsuppleties en 'bouwen met natuur'. De effecten van deze activiteiten zijn inmiddels meetbaar en niet meer alleen theoretisch. Deze meetbare effecten op het ecosysteem in de volle breedte dienen daarom goed in kaart gebracht te worden als vervolgstap op een modelmatige benadering. Het zou niet meer mogelijk moeten zijn om Milieueffect Rapportages in te dienen waarin de modelbenadering dominant is en gemeten waarden onvoldoende aandacht krijgen.

Er bestaan bij vissers, maar ook bij wetenschappers aanzienlijke zorgen over de effecten van de windparken op stromingspatronen en geomorfologie (sedimentatie) en de daarmee samenhangende verwachte verandering van bodemstructuur en aantrekkelijkheid van gebieden voor demersale diersoorten en op het mogelijke effect op migratiepatronen van migrerende vissoorten (zoals haring). Ook is er aangegeven dat de impact op sedimentatie gevolgen kan hebben voor de natuurlijke suppletie van kusten, waarbij er mogelijk op termijn meer behoefte is aan kustsuppletie en daarbij behorende zandwinning op zee.

Daarnaast zijn er aanwijzingen dat geluidsnormen bij de aanleg van windparken overschreden worden, en dat dit zeer nadelige effecten kan hebben (massale sterfte, uitwijkgedrag, paaigedrag, verleggen van migratiepatronen) op zowel commerciële en niet-commerciële vissoorten en zoogdieren. Er is nog geen onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van het voorzien in de grote energiebehoefte door middel van het op de huidige wijze inzetten op wind op zee. Er is wellicht niet genoeg wind, waardoor de effectiviteit van de parken afneemt naar mate er meer gebouwd wordt.

Het bovenstaande inachtnemend, zou er bij de meeste sectoren het **voorzorgsbeginsel worden toegepast**. Er zou op zijn minst 'met de hand op de kraan' te werk gegaan worden. Zo niet bij de uitrol van Wind op Zee. De visiepartners zijn bezorgd over onomkeerbare effecten op het ecosysteem wat zelfs als "onherstelbare schade" kan worden gekarakteriseerd. Onomkeerbare effecten op onderwaternatuur en stromingen tot aan veranderingen in het plaatselijke klimaat. De partners pleiten dan ook nadrukkelijk voor toepassing van het voorzorgsprincipe.

Transitiefonds

Parallel aan de discussie over ruimtelijke ordening op de Noordzee, is het opzetten, vullen en beheren van een transitiefonds een voorwaarde voor het voortbestaan van een gezonde en duurzame visserijsector, en onlosmakelijk verboden aan het Noordzeeakkoord.

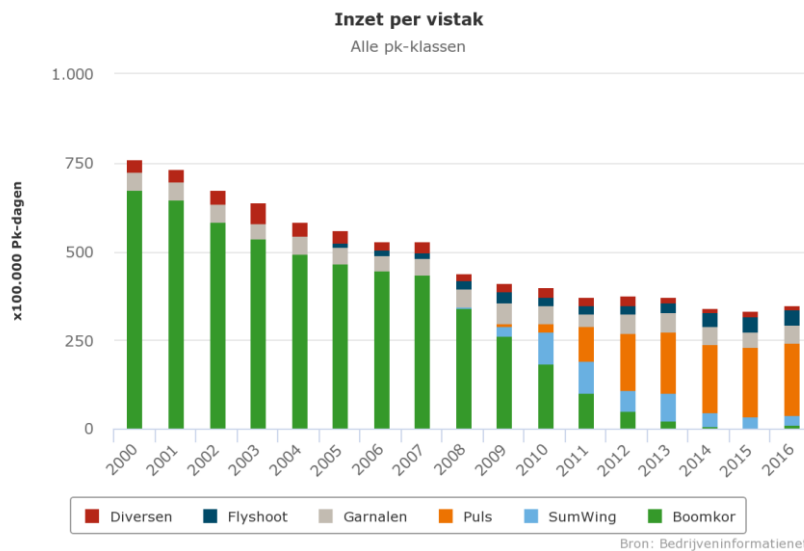
De gewenste inhoud van een transitiefonds is beschreven in het visiedocument, waarbij er enerzijds sprake moet zijn van compensatie voor gedwongen inkrimping van de vloot, en anderzijds toekomstperspectief geboden moet worden voor overblijvers. Hieraan gekoppeld zit een transitie- en innovatiebeleid, waarbij er oog is voor financiering van innovatie en risicobeperking, maar ook moet er sprake zijn van een vorm van sociaal beleid.

Onderdeel van dit sociaal beleid gekoppeld aan inkrimping en transitie, zijn omscholing en het verlenen van voorrang aan (oud)vissers voor de uitvoering van werk in/bij windparken. Ook valt te denken aan gezamenlijke investeringen in dienstverlenende schepen behorend bij de nieuwe industrie op de Noordzee. Er zal daarnaast oog moeten zijn voor marktverkenning en flexibiliteit in bestaand beleid.

Achtergrond 1 Begrijpen van het sentiment in de visserij

“Wij kunnen niet meer inleveren dan dat er de afgelopen decennia al ingeleverd is”

De technologische ontwikkelingen in de 20^e eeuw zorgden voor grote veranderingen in de visserij, een transitie van windkracht naar paardenkracht. Dieselmotoren vervingen de zeilen en tong en schol werden vanaf de jaren 60 van de vorige eeuw de economische dragers van de kottervloot. De visserij kende tussen de jaren 1970 en 1990 een enorme ontwikkeling. De vloot groeide hard en de schepen werden groter en werden uitgerust met steeds zwaardere motoren. Er was sprake van de zogenoemde “pk-race”, schepen werden uitgerust met motoren, tot bijna 4.500 pk aan toe. Vanuit natuurorganisaties, wetenschap, politici en zeker ook vanuit de visserij zelf werd aan de alarmbel getrokken. Doorgaan in de trend van ‘almaar meer’ zou leiden tot overbevissing en een te grote impact op het ecosysteem. In 1988 werd een rem gezet op het aantal toegestane pk’s en vanaf 1990 werden kotters met meer dan 2.000 pk uit de vaart genomen. Ook nu nog loopt de omvang van de visserijdruk gemiddeld genomen hard terug. In 2016 is de inzet van de kottervloot in pk-dagen (pk van het schip maal aantal dagen op zee) nagenoeg gehalveerd ten opzichte van het jaar 2000 (afbeelding 5).

Afbeelding 5 Inzet vissersvloot in pk-dagen, bron: Wageningen Economic Research, 2018

Ook de vangstquota zijn een relatief recent gegeven. Waar wij quota vanzelfsprekend vinden, zijn de eerste quota pas in 1975 geïntroduceerd. Het Gemeenschappelijk Visserijbeleid stamt uit 1983 en is dus ‘pas’ 35 jaar oud. Nederland kent een systeem van ‘individueel overdraagbare quota’. Vissers beschouwen dat quotum als hun eigendom; alleen al vanwege het feit dat ze veel van hun quotum gekocht hebben van andere vissers na bijvoorbeeld een bedrijfsbeëindiging. Nederland beheert die vangstquota in een systeem van ‘co-management’ waarbij de visserij zelf verantwoordelijk is voor het quotumbeheer via hun Producentenorganisaties en de overheid toezicht uitoefent. Nederland was daarmee een voorloper in Europa.

In de laatste decennia van de vorige eeuw, ten tijde van de pk-race en de nawerking daarvan, is sprake geweest van overbevissing op verschillende visbestanden. De norm voor en daarmee de definitie van ‘overbevissing’ is de afgelopen 20 jaar in het Europese visserijbeleid overigens sterk aangescherpt: van ‘limietbestand’ via ‘voorzorgsbeginsel’ naar ‘maximaal duurzame oogst’.

Door het instellen van vangst- en inspanningsbeperkingen, zijn de visbestanden in de Noordzee hersteld of herstellen zich. Zowel tong als schol zijn hersteld van overbevissing en de bestanden bevinden zich nu ver boven de grens waarop maximaal duurzaam geoogst (Maximum Sustainable Yield: MSY) kan worden.

Ook kabeljauw in de Noordzee herstelt zich dankzij adequaat visserijbeheer en nauwe samenwerking met onderzoek. De Nederlandse kottervisserij is overigens een typische 'gemengde visserij' waarbij naast de doelsoorten nog ongeveer 50 andere vissoorten in de netten van de vissers komen. Bijvangst moet hierbij niet verward worden met 'ongewenste bijvangst'. Veel bekende (luxe) consumptievis valt onder bijvangst, zoals tarbot (*Psetta maxima*) en griet (*Scophthalmus rhombus*).

Het natuurbeleid is op de Noordzee nog veel recentelijker uitgerold dan het al relatief jonge visserijbeleid. Het aanwijzen van gebieden als Natura2000 gebied (onder de Europese vogel- en/of habitatrichtlijn) gebeurt pas sinds 10 jaar. Onder de Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) is het aanwijzen van gebieden een nóg recentelijker proces, dat nu nog loopt. Het natuurbeleid is nadrukkelijk geen onderdeel van het visserijbeleid en gericht op bescherming van vogels en habitat, niet op vis an sich.

Sinds de millenniumwisseling wordt er door natuurorganisaties steeds meer aandacht gevraagd voor de effecten van bodemberoering door de boomkor met wekkerkettingen. In reactie hierop zijn zowel in de platvissector als in de garnalensector innovaties doorgevoerd, om bodemberoering te verminderen. Denk hierbij aan de SumWing, pulsvisserij, Seewing en Jackwing. De afgelopen tien jaar heeft de pulsvisserij een grote bijdrage geleverd aan het verminderen van bodemberoering in de platvis-visserij. Helaas is er op Europees niveau besloten dat er een verbod op pulsvisserij komt per 2021, ondanks de bewezen voordelen op het gebied van duurzaamheid.

Het herstel van visbestanden en het bodemleven is vooral te danken aan inspanningsreductie, visserijbeperking en -beheer en innovatie binnen de kaders van het visserijbeleid en in aanzienlijk mindere mate aan natuurbeleid. Sterker nog, er zijn gebieden die aangemerkt zijn als natuurgebied met als doel visserijherstel, waarin na vertrek van de visserij, de productiviteit sterk is teruggelopen. Denk hierbij aan de Scholbox. Als beperkingen leiden tot verbetering is het voor een voedselproducent die afhankelijk is van de natuur acceptabel. Echter, wanneer beperkingen contraproductief blijken te zijn of er zorgen zijn over de effecten op de natuur en commerciële bestanden (denk hierbij ook aan de windmolenparken op zee) dan staan vissers hier vanzelfsprekend minder positief tegenover.

Bovenstaande ontwikkelingen in de visserij, waaronder de vele beperkingen, hebben zich allemaal afgespeeld in het tijdsbestek van één generatie vissers: de generatie die nu nog actief betrokken is bij de visserij en de bedrijven, denk aan bestuurders en (oud-)schippers. Zij hebben de overgang meegemaakt van nagenoeg ongereguleerde visserij naar de duurzame gereguleerde visserij zoals wij die nu kennen. In een enorm kort tijdsbestek is hun werkgebied veranderd van een zee zonder quotum, een schip zonder limiet en een bevisbaar areaal zonder natuurgebieden, tot de Noordzee zoals zij nu is: een zee waarbij het ruimtegebrek op korte termijn grote consequenties zal hebben voor gebruikers en waarbij de visserij bovenaan de lijst staat als sector die de directe gevolgen zal ondervinden.

Achtergrond 2 Prioritering gebieden: geen onwil maar onmogelijkheid

“Het is heel lastig (nagenoeg onmogelijk) om gebieden aan te wijzen die van hogere of lagere waarde zijn voor ons. Door de schommelingen in aan- of afwezigheid van onze doelsoorten, seizoenmigratie en diversiteit in visserijmethodes, hebben de nog overgebleven gebieden voor ons gelijke waarde.”

De visserij in Nederland is, afhankelijk van de criteria, op te delen in verschillende categorieën. Doorgaans wordt een onderscheid gemaakt op basis van pk's (<300pk of >300pk) en/of scheeps lengte (<24m of >24m). Met oog op ruimtelijk gebruik maken wij een onderscheid in zeven categorieën, waarbij vooral de doelsoort en daarmee samenhangend het visgebied leidend zijn:

1. (Semi-)passieve vistuigen
2. Garnalenvloot
3. Eurokottervloot
4. Platvisvloot (boomkor >24m)
5. Flyshoot & Twinrig vloot
6. Pelagische vloot
7. Schelpdiervloot (vist met speciale viskor in de kustzone op schelpdieren)

Binnen deze vrij algemene categorieën kennen we 'metiërs', een combinatie van het type vaartuig met het gebruikte vistuig. Zie voor de geschatte impact van windparken op de metiërs tabel 1 hieronder. In bijna alle gevallen wordt onder 'impact' verstaan: verlies van visgronden, waarbij mogelijke mitigatie van impact samenhangt met realistische opties voor doorvisbaarheid, die met de huidige vloot op korte termijn nagenoeg nihil zijn. Voor de pelagische vloot geldt geen direct verlies van visgronden, maar wel beperking van de 'zoekruimte' voor vis, wat wellicht met oog op Brexit van toenemend belang is op korte termijn.

Type visserij/metiér	Maaswijdte 80 mm>	Maaswijdte 80 mm<	Anders
(Semi)passieve vistuigen	Nvt		
Garnalenvloot	Nvt	Mogelijk verdringing	Nvt
Eurokottervloot	Nvt	Verlies visgronden	Nvt
Platvisvloot boomkor >24m	Verlies visgronden	Verlies visgronden	Nvt
Flyshoot/Twinrig	Verlies visgronden	Verlies visgronden	Nvt
Pelagische vloot	Nvt	Nvt	
Schelpdiervloot	Nvt	Mogelijk verdringing	Nvt

	Beperkte impact, mits rendabele doorvisbaarheid op onderbouwde basis gerealiseerd
	Matige impact, mits rendabele doorvisbaarheid op onderbouwde basis gerealiseerd
	Hoge impact / geen mitigatie op korte termijn realiseerbaar

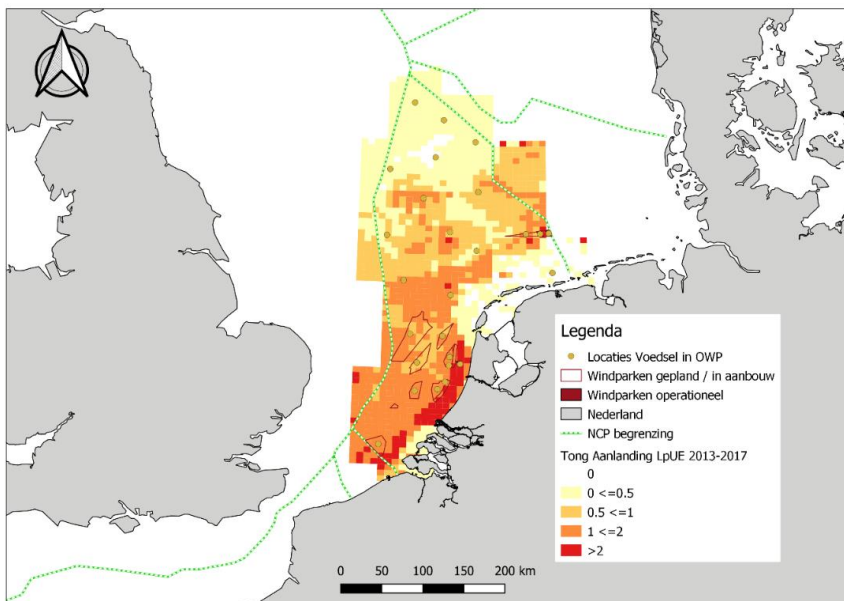
Tabel 1 Metiërs en de impact van de plannen voor wind op zee per metiér

Voor specifieke toelichting op de verschillende categorieën en vismethoden kan additionele informatie opgevraagd worden via één van de visiepartners. Ook is er veel informatie te vinden op de website www.vistikhetmaar.nl.

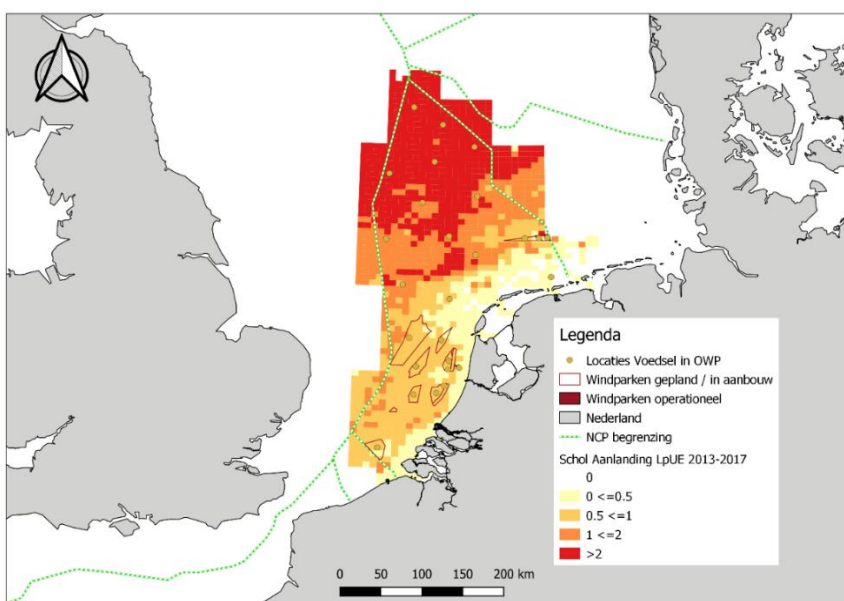
Vooralsnog beperken we ons tot deze zeven categorieën en laten de metiërverdeling buiten beschouwing. Alle categorieën hebben, allen op hun eigen wijze, te maken met een vorm van impact door het verdwijnen van visgebied na de komst van windparken. Maar dat niet alleen, ieder van de categorieën hebben ook te maken met hun eigen beperkingen in de vorm van gesloten gebieden die wel/niet voor hun type visserij gelden. Ze hebben te maken met vraagstukken omtrent beheer, fluctuaties in bestandsgroottes van de doelsoorten en daarmee wijzigingen van quota en

bedrijfsvoering. Daarnaast zijn er de natuurlijke seizoenmigraties. Vissoorten zijn niet altijd en overal te vangen; dat is afhankelijk van het seizoen, de windrichting, de watertemperatuur en de bodemgesteldheid. Ieder van de zeven categorieën heeft derhalve een nomadisch karakter, met per categorie een eigen spreidingspatroon.

Dit is goed te zien in afbeelding 6 en 7, een voorbeeld aan de hand van slechts twee commerciële vissoorten, waarmee geïllustreerd wordt dat belangrijke gebieden elkaar niet altijd overlappen. Tongvisserij en visserij op schol, vinden in verschillende gebieden plaats, maar ook naargelang seizoen wisselen de zoekgebieden per soort. Alle metiërs en doelsoorten hebben hun eigen specifieke visgronden, wanneer men deze kaarten zou stapelen, wordt duidelijk dat de hele Noordzee benut wordt. Doordat de visgronden per soort zo significant verschillend kunnen zijn, zijn er geen gebieden aan te wijzen die 'meer' of 'minder' belangrijk zijn.

Afbeelding 6 Concept-kansenkaart voor de vangst van tong in de Nederlandse Noordzee op basis van vastgestelde Aanlanding (LpUE) op basis van logboekgegevens (Van den Boogaart et al. (in voorbereiding)).

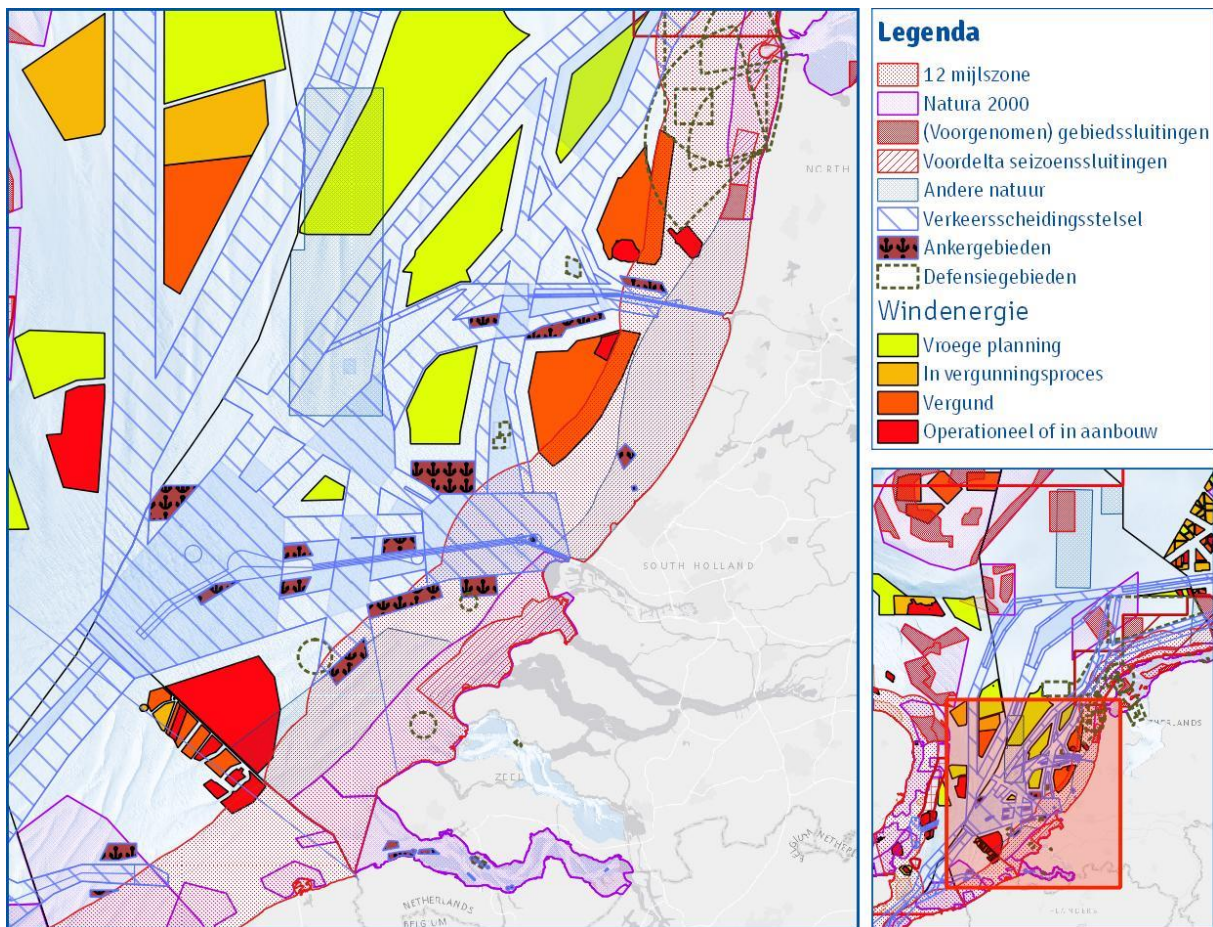

Afbeelding 7 Concept-kansenkaart voor de vangst van schol in de Nederlandse Noordzee op basis van vastgestelde aanlanding (LpUE) op basis van logboekgegevens (Van den Boogaart et al. (in voorbereiding)).

Een specifiek probleem ontstaat met de uitrol van wind (en andere activiteiten) voor de flyshoot visserij, die de kern van haar activiteiten in Het Kanaal ontplooit in de wintermaanden en in de zomermaanden door de Noordzee heen de rest van de besomming realiseert.

Het is belangrijk te realiseren dat wanneer de Noordzee als totaalgebied (afbeelding 1) als uitgangspunt dient, de kaart er per métier en regio anders uitziet. Wat een klein gebied kan lijken op het totale Nederlands Continentale Plat, kan vanuit de optiek van een boomkorkotter uit Zeeland een enorme impact hebben.

Zie ter illustratie afbeelding 8, het beeld vanuit een zuidelijke haven, een en ander nog los van de ruimtelijke plannen op het Engelse continentale plat.

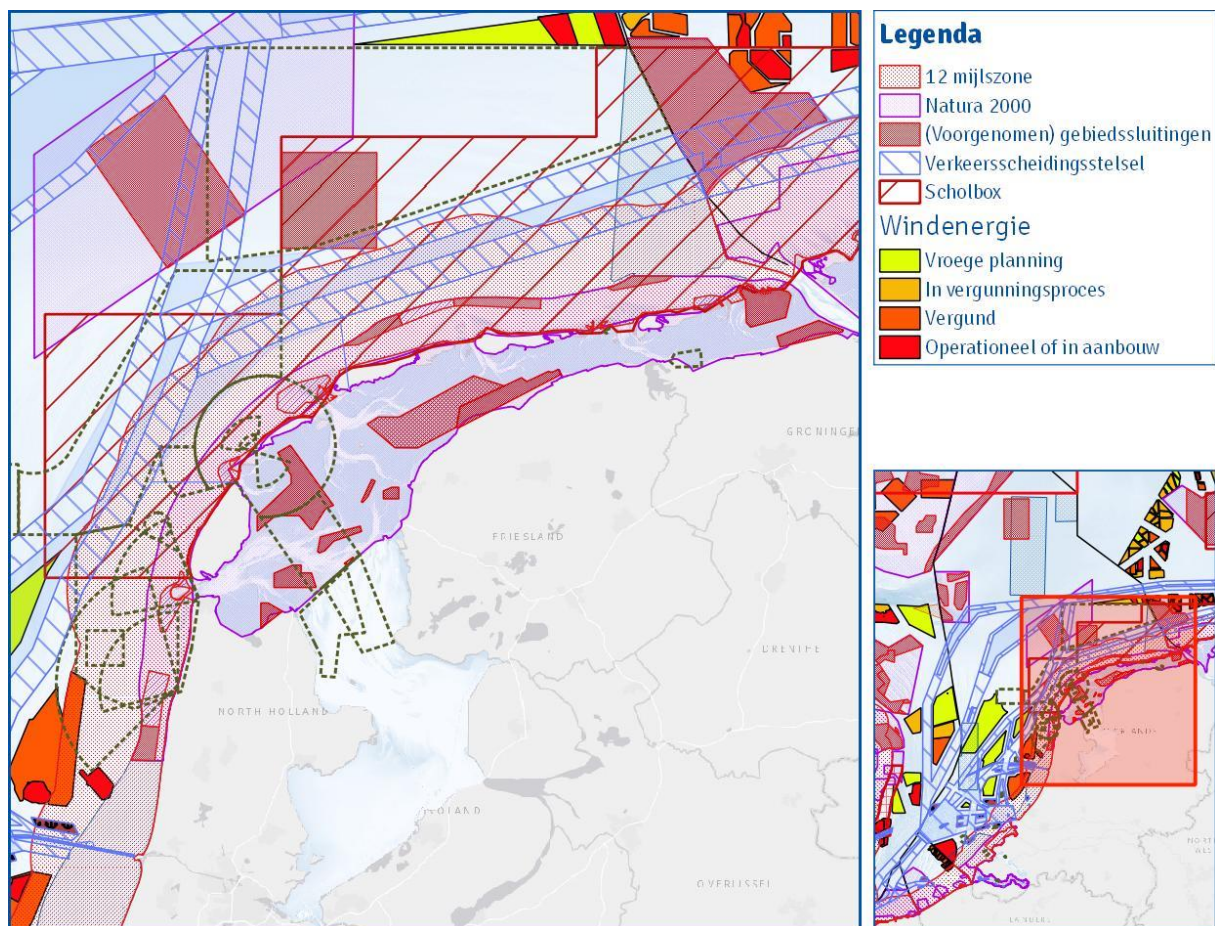

Afbeelding 8 Uitsnede ruimtelijke beperking voor visserijhavens IJmuiden, Stellendam, Vlissingen, Yerseke en Arnhemuiden

Het volgende voorbeeld is illustratief voor het belang om per visserij specifiek te kijken naar de impact van de grootschalige uitrol van windparken:

Het 'Vibeg gebied' is een Natura 2000 zone langs de kust van Zuid-Holland en van Petten boven de Waddeneilanden langs. Dit is op het NCP maar een klein randje, maar voor garnalenkotters die doorgaans in de 12-mijlszone actief zijn betreft het procentueel een enorm deel van hun bereik.

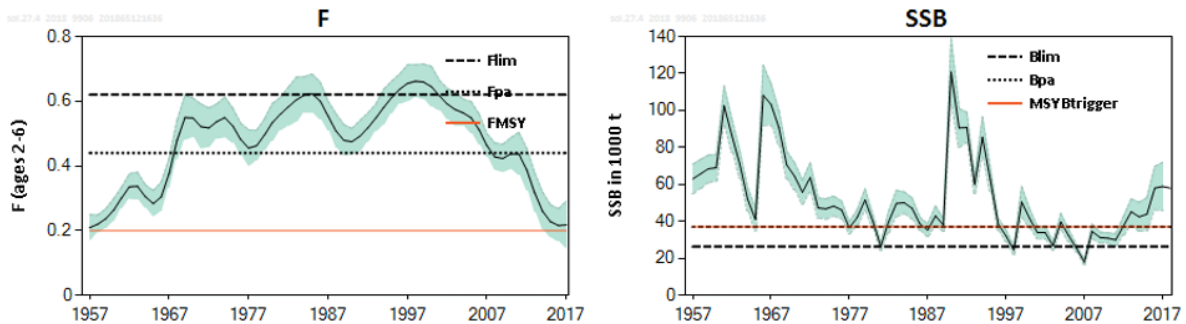
In combinatie met de Natuurbeschermingswet die op de Waddenzee geldt, valt 35% van het visgebied van de Noordelijke garnalenvissers (afbeelding 9) onder natuurwetgeving. Zij hebben geen baat bij ruimte op de Noordelijke Noordzee, zij kunnen of mogen daar immers niet komen en voor hen valt er niks te vangen in die gebieden, die met name voor scholvisseren van belang zijn.

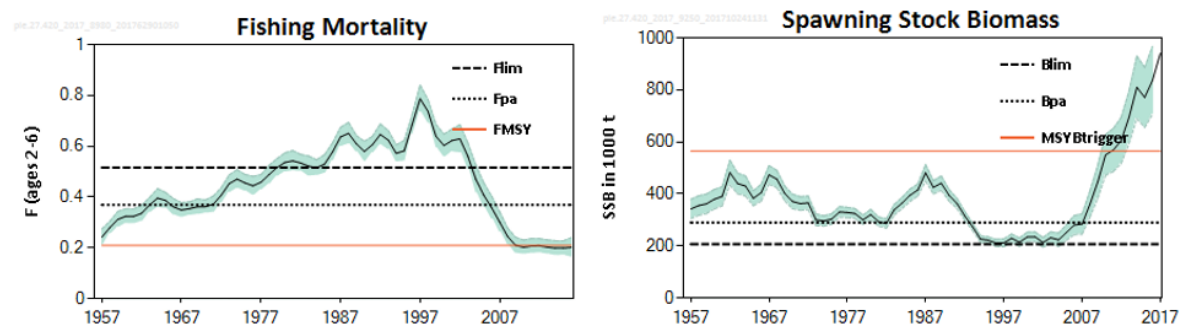
Afbeelding 9 Visgebieden Noordelijke garnalenvissers inclusief Natura 2000 (Waddenzee en Vibeg gebied)

*De windparken die op de Noordzee gepland staan, vallen niet of nauwelijks binnen de 12-mijlszone. Echter, wanneer de grote kotters verdreven worden uit hun gebieden, kan het zijn dat sommige bedrijven hun grotere kotter verkopen of omschakelen (eurokotters) van (plat)vis naar garnalen, wat de druk op de garnalenbestekken verder vergroot. Er zijn al jarenlang toezeggingen over het inkrimpen van de garnalenvloot, echter de toegezegde gelden zijn nog onderhevig aan een staatssteuntoets. En omdat er van garnalen geen quotum kan worden vastgesteld kan er ook geen grens aan het aantal garnalenkotters gesteld worden op basis van biologische redenen. Ondanks het feit dat de garnalenvissers dus ruimtelijk gezien geen visgebied verliezen door de aanleg van windparken, verliezen zij mogelijk wel door verdringing van vissers die uit de windgebieden worden verdreven. Die verdringing treedt ook op de voor de schelpdiervissers die in de kustzone op mesheften (*Ensis directus*) en strandschelpen (*Spisula spp*) vissen omdat ze geconfronteerd worden met een toename van het aantal vissersvaartuigen (gericht op onder andere platvis en garnalen) in hun visgebieden.*

Wat alle categorieën gemeen hebben, is dat ze allemaal in de afgelopen paar decennia te maken hebben gekregen met beperkende visserijmaatregelen, voornamelijk gericht op het verduurzamen van de visserij en het toewerken naar gezonde visbestanden. Wanneer men nu kijkt naar de belangrijkste commerciële bestanden (afbeelding 10 en 11) voor de eurokoter, boomkor >24m, twinrig en flyshootvloot, dan heeft het visserijbeleid haar vruchten afgeworpen.

Afbeelding 10 Visserijsterfte (F) en Bestandsschatting (SSB) tong (*Solea solea*), bron ICES 2018

Afbeelding 11 Visserijsterfte (F) en Bestandsschatting (SSB) schol (*Pleuronectes platessa*), bron ICES 2018

Ook voor de pelagische vloot geldt dat het visserijbeleid en de samenwerking tussen sector en wetenschap ervoor heeft gezorgd dat de doelsoorten, de pelagische vissoorten zoals haring en makreel er goed voorstaan. De pelagische vloot bestaat uit zogeheten 'hektrawlers', schepen met tientallen bemanningsleden aan boord, waarmee gericht gevist wordt op soorten die in scholen zwemmen en waar de vangst aan boord wordt verwerkt.

De kuitharing trekt in het najaar van Noord naar Zuid, het gebied waar ook de Engelse, Nederlandse en Belgische windparken staan, om kuit te schieten in het kanaal voor de Franse kust. Hoewel onbekend is wat de invloed van windparken zal zijn op de haringtrek, zijn er aanwijzingen dat er wel rekening gehouden moet worden met een impact. Vanuit de praktijk is aangegeven dat destijds de bouw van de Sontbrug tussen Denemarken en Zweden (1995-1999) effecten heeft gehad op de haringmigratie, hoewel wetenschappelijke onderbouwing hiervan ontbreekt. Er is wel onderzoek gedaan naar veranderende stromingspatronen naar aanleiding van de aanleg van deze brug.

Van de in Nederland aangevoerde vis, schaal- en schelpdieren is >75% MSC gecertificeerd, waaronder veel pelagische soorten, de grijze garnaal (*Crangon crangon*), de schol (*Pleuronectes platessa*) gevangen met o.a. twinrig en de mesheften (*Ensis directus*) gevangen met een speciale viskor.

Iedere categorie en ieder metiër staat in haar innovatietrajecten, ruimtelijke beperkingen en beleidsmaatregelen op zich, hoewel ontwikkelingen in één van de sectoren wel kunnen doorwerken in de rest van de aanvoerketen.

Wanneer we kijken naar het verplaatsen van activiteiten moeten we er dus ook rekening mee houden dat een gebied waar weinig visserij op platvis is, wellicht wel belangrijk is voor de garnalenvisserij, kreeftenvisserij, schelpdiervisserij of mosselkweek en een economische terugslag voor de kottersector

invloed kan hebben op de beschikbaarheid van faciliteiten die ook nodig zijn voor de garnalenvisserij. De wal infrastructuur (havens, afslagen, logistiek, onderhoudsfaciliteiten, onderwijs, onderzoek) wordt financieel gedragen door de totale som van alle nu aanwezige delen. De infrastructuur is daarmee afhankelijk van een zekere mate van stabiliteit.

Achtergrond 3 Bevisbaar gebied versus ‘valse ruimte’

“Procentueel blijft er een groot deel van de Noordzee over voor de visserij. Maar de afname zorgt voor gemis aan besomming die veelal essentieel is voor de dekking van de vaste kosten. Ook is er het gegeven dat niet overal gevist kan worden. Er zijn wrakken, platforms, scheepvaartroutes, munitievelden, etc. Ook is de verspreiding van de doelsoorten niet evenwichtig over alle gebieden. Daarnaast neemt de efficiëntie af omdat er gestoomd moet worden naar en tussen de visgronden.”

De Noordzee is één van de drukst bevaren zeeën ter wereld. De oppervlakte van ons continentaal plat is ongeveer 57.000km², exclusief de Waddenzee.

Valse ruimte: verkeersscheidingsstelsel en de ruimte ertussen

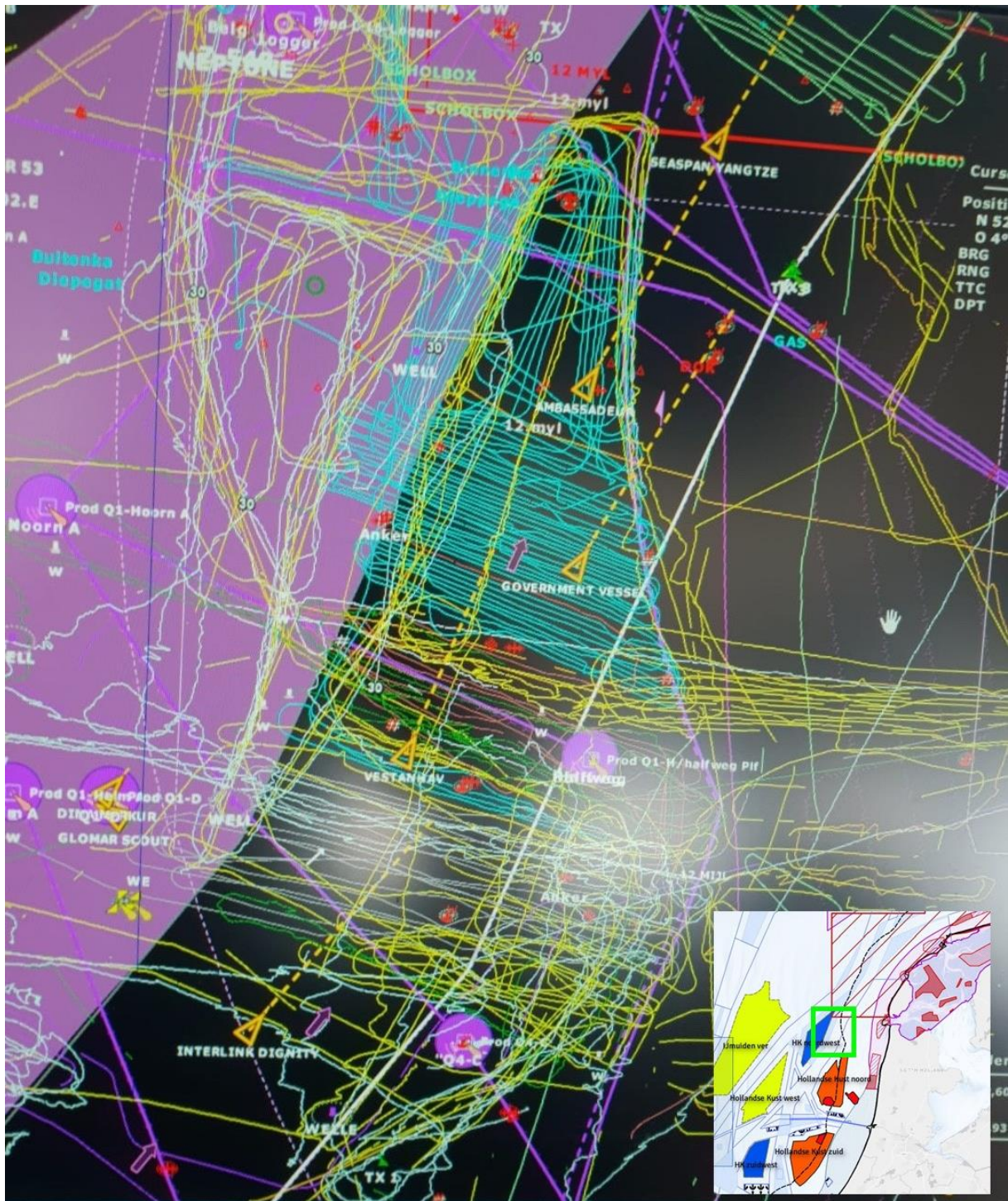
Vaartroutes, aanloopgebieden, ankergebieden, dit zijn allen gebieden waar regels gelden die van groot belang zijn om het drukke scheepvaartverkeer in goede banen te leiden. In totaal is er op het NCP 9.822km² aan te merken in het kader van verkeersscheidingsstel. Scheepvaartroutes zijn geen gesloten gebied voor de visserij, maar er gelden wel regels. Zo mag je alleen ‘met het verkeer meevissen’ of haaks de scheepvaartroute doorkruisen, wat in de praktijk betekent dat ze moeilijk bevisbaar zijn, wat naar verwachting door toenemende drukte en afnemende veiligheid steeds erger zal worden.

In de scheepvaartroutes mag je alleen met de richting mee varen en vissen, dat betekent voor een visser dat hij alleen zuid- of noordwaarts met de scheepvaartroute mee kan, waarbij het halen en uitzetten van netten een probleem vormt. Op zo’n moment ligt het schip namelijk min of meer stil tussen het scheepvaartverkeer, wat onveilige situaties oplevert en dus geen optie is. De visser moet voor het halen en uitzetten telkens een veilige plek zoeken, daar zijn werkzaamheden verrichten en weer terug de scheepvaartroute in. Wanneer hij besluit elders te willen zoeken naar vis, of huiswaarts te keren, dan zal dat dus buiten de scheepvaartroute om moeten, maar dan moet er wel ruimte zijn om de routes heen waarin uitgeweken kan worden. De scheepvaartroutes worden steeds drukker, en de windparken worden langs de routes of ertussen gepland, wat maakt dat het gebied de facto onbevisbaar is.

Een alternatief op ‘met de vaarrichting meevissen’ is het haaks op de scheepvaartroute vissen. De scheepvaartroutes mag je haaks doorkruisen, maar hier moet de ruimte ook voor zijn. Ruimte zowel om effectieve trekken te kunnen maken, als ruimte met oog op overig verkeer en veiligheid bij het oversteken van de vaartroute (zie afbeelding 12). Twinrigkotters en garnalenvissers vissen met een snelheid van 3 tot 3,5 mijl per uur, een boomkor (of pulskotter) vist met 5 tot 6 mijl per uur. Een vrachtschip vaart met een snelheid van 18 tot 24 mijl per uur en dat maakt dat een haaks kruisende kotter te vergelijken is met een overstekende eend op de A4. Onveilig en onwenselijk. Een goede schipper met inzicht en vaardigheden kan vissen in de scheepvaartroutes, maar de voorkeur wordt te allen tijde gegeven aan een goede visserij op rustigere bestekken.

De gebieden die nu aangewezen zijn voor wind, waaronder IJmuiden Ver en Hollandse Kust West zijn precies ingepland in de gebieden tussen de scheepvaartroutes, vergelijkbaar met een snelweg waarbij op de middenberm en vluchtstrook bomen worden geplant. Door de positionering van windparken op beperkte afstand van de vaartroutes is de veiligheidszone tussen de vaartroute en het park ook als onbevisbaar te karakteriseren.

Hoewel de scheepvaartroutes (in theorie) open blijven voor visserij, zal de verkeersintensiteit alleen maar toenemen. De risico’s van het vissen in de scheepvaartroutes zullen toenemen en de rentabiliteit ervan zal alleen maar afnemen, waarbij er dus sprake is van ‘valse ruimte’: Vierkante kilometers die niet gesloten zijn, maar ook niet benut kunnen worden.

Afbeelding 12 Plotterbeeld ter illustratie van 'valse ruimte'. Tussen het paarse vlak en de witte lijn bevindt zich de vaarroute. De turquoise en gele lijn zijn treklijnen, waarbij goed is te zien hoe het 'haaks op de vaarroute vissen' er ruimtelijk uitziet, met daarbij de beperkingen in manoeuvreerruimte. Het paarse vlak is het gebied geassocieerd met Hollandse Kust Noordwest. In het Noorden de rode lijn die de Scholbox aangeeft. Met dank aan schipper Cor Vonk, TX-1.

Naast scheepvaartroutes staan er ook ongeveer 150 olie- en gasplatforms op de Noordzee met daaromheen een veiligheidszone met een straal van 500m². Ook liggen er zo'n 3000 wrakken en obstructies op de zeebodem, wat het vissen met bodemuigen belemmert. Veel wrakken zijn bij vissers bekend en ook worden de locaties onderling doorgegeven om bijvoorbeeld verlies van netten en andere schade te voorkomen.

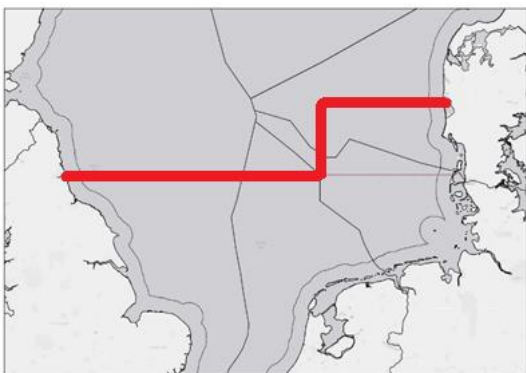
Er worden echter nog steeds nieuwe wrakken ontdekt en, de containerramp met de MSC Zoe in 2019 illustreert het feit dat er altijd een risico is dat er nieuwe obstructies in zee terecht komen, wat visgronden (al dan niet tijdelijk) onbevisbaar maakt.

Het onderstreept het belang van 'schuifruimte', ruimte om op zoek te gaan naar vis, schaal- en schelpdieren wanneer de locaties waar ze voorheen zaten niet meer visrijk, rendabel of toegankelijk zijn. Zoals vissers dan zeggen: "een vis heeft niet voor niets een staart", ze zwemmen – en als visser moet je weten waar en er achteraan.

Natuurbeleid

Op ons stukje NCP van 59.500km² (inclusief Waddenzee) is op 18.429km² aangewezen als (al dan niet toekomstig) natuurgebied in het kader van Natura2000 en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie, waarbij op de Waddenzee en de Noordzeekustzone al beperkende beschermingsmaatregelen gelden. De meeste maatregelen gelden echter voor specifieke visserijmethodes, wat betekent dat de impact van natuurgebieden per visserijmethode, of per categorie zoals benoemd in dit document, anders uitpakken.

Voor categorie schepen met meer dan 300pk geldt dat ze niet in de 12 mijlszone, Waddenzee en Scholbox mogen vissen, een gebied wat tezamen 11.200km² beslaat. Voor de gerichte tongvisserij komt hier nog eens de zogeheten 'tonggrens' bovenop (afbeelding 13), een gebied waarboven niet met 80mm maaswijdte gevestigd mag worden.

Afbeelding 13 Zogeheten tonggrens, ten zuiden mag met 80mm maaswijdte gevestigd worden, ten noorden van de tonggrens minimaal met 100mm

Kabels

Op veel kaarten worden ook ingegraven kabels weergegeven. Kabels leggen theoretisch geen ruimtelijke claim op de (bodem van de) Noordzee. Hoewel dit het geval zou moeten zijn, zijn er toch zorgen over de wijze waarop de afgelopen jaren met aansprakelijkheid rondom kabels wordt omgegaan en de mate waarin ze bloot komen te liggen. In 1922 werd de eerste kabel op de Noordzee gelegd, nu telt de Noordzee twintig telecommunicatiekabels, met een gezamenlijke lengte van 2000km. Dit is exclusief de kabels die nodig zijn voor de windparken.

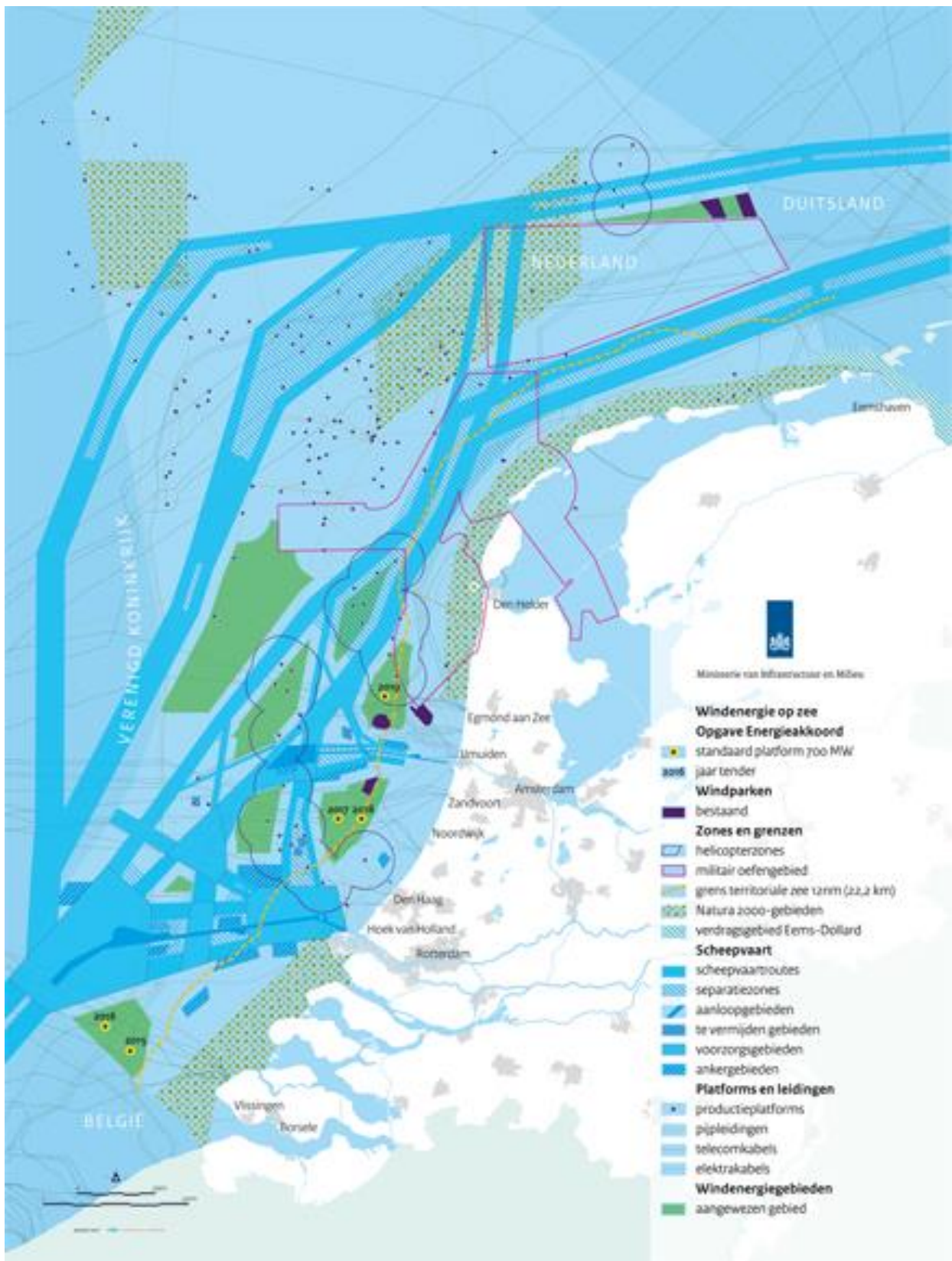
In het Verenigd Koninkrijk worden kabels dieper ingegraven, wat er voor zou moeten zorgen dat de bodem erboven bevisbaar blijft zonder risico op schade van kabel of vistuig. De kosten die hiermee gemoeid zijn, zijn echter hoog en de terugverdientermijn niet reëel. Het is dus goodwill, en niet zozeer economisch rendabel voor de windexploitanten. Ook is het niet altijd succesvol en komen kabels alsnog bloot te liggen. Het gesprek over mogelijkheden om ook op het NCP kabels dieper in te graven zou echter nog wel gevoerd moeten worden, met oog op kansen voor het ontplooiën van activiteiten in windparken.

Bijlage 1 ICES indeling Noordzee

Afbeelding 14 Indeling Noordzee ICES visserijgebieden. Noordelijke Noordzee (4B) en Zuidelijke Noordzee (4C), 2004

Bijlage 2 Kaart NCP

Afbeelding 15 Wind op Zee, bron: Ministerie van IenM

Bronnen

Beare, Doug, Rijnsdorp, Adriaan D., Blaesberg, Mette, Damm, Ulrich, Egekvist, Josefine, Fock, Heino, Kloppmann, Matthias, Röckmann, Christine, Schroeder, Alexander, Schulze, Torsten, Tulp, Ingrid, Ulrich, Clara, van Hal, Ralf, van Kooten, Tobias, Verweij, Marieke (2013) "Evaluating the effect of fishery closures: Lessons learnt from the Plaice Box", *Journal of Sea Research*, doi: 10.1016/j.seares.2013.04.00

Hiddink, J.G.; Rijnsdorp, A.D. en Piet, G.J. (2008) "Can bottom trawling disturbance increase food production for a commercial fish species?" *Canadian Journal of Fisheries and Aquatic Sciences* · July 2008 DOI: 10.1139/F08-064.

Boon A.R.; Caires, S; Wijnant, I.L.; Verzijlbergh, R.; Zijl, F.; Schouten, J.J.; Muis, S.; Van Kessel, T.; Van Duren, L.; Van Kooten, T. (2019) "Assessment of system effects of large-scale implementation of offshore wind in the southern North Sea". Deltares, WMR, KNMI, Whiffle B.V.

